

Martin Kvapil: Český právní systém ve srovnání s právním systémem Starého zákona oponentský posudek bakalářské práce

Zatímco název práce zní velmi široce a k jeho zpracování by bylo potřeba sepsat obsáhlou monografii, pohled na obsah této práce prozrazuje značné a (v případě bakalářské práce také) žádoucí zúžení. Vlastním tématem je totiž otázka trestu smrti, který provázel právo na území dnešní České republiky od prvopočátků až do politických změn roku 1989, i když se již delší dobu před rokem 1989 vykonával pouze sporadicky. S poněkud jiným právním stavem se pak setkáváme v novozákonních líčeních o procesu s Ježíšem, kdy židovská tóra sice uložení a výkon trestu smrti předpokládala, avšak vzhledem k římské imperiální nadvládě byla případným skutečným vykonavatelem tohoto trestu římská okupační moc.

Jakkoli bakalářská práce ještě nevyžaduje po autorovi vyhledávání a nalézání originálních poznatků, volba komparativního tématu již svědčí o odvaze vydat se alespoň po samostatných a tvůrčích myšlenkových šlépějích. Mnozí studenti, kteří si takovou srovnávací metodu zvolí, však chybují v tom, že nejprve líčí podrobně jeden systém předpokládané komparace, poté obdobně druhý, avšak to, k čemu mají dojít, totiž skutečnou syntézu, pak odbudou zcela krátkým textem. To však naštěstí není problém předložené práce, která věnuje syntéze v proporcii k líčení srovnávaných systémů dostatek místa.

Je zřejmé, že komparace něčeho tak vzájemně vzdáleného, jako je historické právo židovského národa a „českého“ práva je velmi obtížné. Lze říci, že v rámci historie českého (nebo řekněme – evropského) práva lze nalézt například právo středověké a raně novověké, silně nábožensky inspirované, které je svým způsobem bližší teokratickému pojetí starozákonního práva nežli právu moderních demokratických států (včetně České republiky) s jejich novodobým pojetím lidských práv.

Co se týče použité literatury, autorem uvedená knižní produkce se týká větší měrou biblické tematiky, zatímco mezi internetovými zdroji zcela převažují prameny týkající se penální problematiky. Avšak již na začátku práce, v úvaze o trestu jako takovém, čerpá autor také ze standardní civilistické a zejména kriminologické literatury. Je zřejmé, že autor není příliš zběhlý v běžném citování právních předpisů (např. Trestní zákon, nikoli trestní Zákon, s. 7). Samotný trest smrti je pak v dnešní době v zemích, kde byl již zrušen, ukázkovým příkladem rozporu mezi skutečným právním stavem, který lidé znají (*de lege lata*), a jejich představami o právu jaké by mělo být (*de lege ferenda*). Je tedy dobře, že autor cituje také z amerických pramenů, kde některé státy USA ještě trest smrti vykonávají, jiné nikoli. Tím je diskuse o celé problematice méně teoretická.

V subkapitole o dějinách trestu smrti bylo třeba dát pozor na přepisy jmen, které jsou někdy variabilní, vloudí se však i zjevná chyba (Tiglatpielser místo – nejlépe – Tiglatpilezar, s. 10). Ohledně vykonávání trestu smrti v současnosti je velmi zajímavé a přínosné, že autor přiblížil situaci v Indii, která není ani totalitním ani muslimským státem, avšak přesto trest smrti praktikuje. Poté se však zájem autora prudce obrací směrem k problematice chápání Staré smlouvy, neboť chce přiblížit historické i dějinně-teologické pozadí Mojžišových knih, které o trestu smrti na mnoha místech hovoří. Autor konstatuje, že odlišnost starozákonního od dnešního náhledu na výkon trestní spravedlnosti je opravdu značná. Zatímco v dnešních představách je nejobvyklejším, nejstandardnějším trestem odnětí svobody, právě tento trest Bible nezná. Oproti tomu je v ní daleko více zdůrazněn reparační či kompenzační aspekt trestání zločinů. Trest smrti eliminuje zločince od zdravé společnosti a vychovává ji, proto se také měly popravy vykonávat také veřejně. Namísto edukace se však v moderní době v

některých historických okamžicích vyvstala spíše potřeba aktu msty nebo alespoň spravedlivé odplaty. Autor by se v diskusi mohl pozastavit nad ilustrativním dějinným faktem: možnost shlédnout na vlastní oči smrt státního tajemníka Úřadu říšského protektora K. H. Franka byla natolik lákavá, že se na jeho popravu musely vydávat vstupenky.

Zmírnění trestu smrti a jeho nahrazení trestem nikoli hrdelním není biblické mentalitě blízké. Přitom v pozdější církevní praxi bylo dokonce zvykem zrušit již vynesený rozsudek trestu smrti – viz nabídku Janu Husovi ještě na popravišti, pokud by byl ochoten přehodnotit svou situaci. Autor by mohl v diskusi poukázat na to, zda měly náboženské trestné činy formulované v tóře vliv na trestní právo středověku a raného novověku, vždyť mezi nimi je rovněž rouhání a čarodějnictví. Z hlediska přístupu k biblickému textu je tvůrčí a praktické, že autor kategorizuje trestné činy podle objektu: náboženské, kněžské, manželské (sexuální), rodinné, proti lidskosti. V práci se sice nevyskytuje členění trestních skutkových podstat podle čtyř charakteristik, jak je vyučuje teorie trestního práva (subjekt – objekt – subjektivní stránka – objektivní stránka), avšak je patrné, že rozpoznání objektu je přirozenou pomocí při pojednání o trestných činech. To pak autorovi pomohlo také při závěrečném srovnávání právních systémů, kde členění trestné činy na náboženské, týkající se kněžské služby, proti partnerským vztahům, proti rodičům, proti lidskosti a legislativní. Ty by bylo třeba označit jinak, neboť se netýkají legislativy (zákonodárství), nýbrž soudního řízení – neuposlechnutí soudního rozhodnutí a křivé svědectví.

Je-li potrestání viníka aktem spravedlnosti, pak je třeba, aby samo trestní řízení (proces) bylo spravedlivé, svědkové spolehliví a nestranní. To je nejen ryze biblické, avšak také blízké i dnešnímu pojetí spravedlnosti. V subkapitole o proměnách hodnot v trestním právu poukazuje autor na opuštění Boží „cti“ jakožto nejvýznamnějšího objektu trestné činnosti, která je nahrazena útokem na císaře a vrchnost. V téže době, kdy dochází k této proměně, se již objevuje myšlenka zrušení samotného trestu smrti a je škoda, že v práci nezaznívá jméno Cesare Beccaria. Tento právní teoretik vlivem svých idejí dokonce pohnul roku 1786 toskánského knížete, budoucího císaře Leopolda II., aby trest smrti na svém území zrušil. Na s. 33 pak autor uvádí slova tehdejšího generálního prokurátora Böhma, podle kterého mělo být zrušení trestu smrti podmínkou pro vstup republiky do „klubu skutečně demokratických států“. Jak se autor staví například k trestu smrti ukládanému a vykonávanému za první ČSR nebo dodnes ve většině států USA. To snad tyto státy nejsou (nebyly) skutečně demokratické? V souvislosti s blížícím se propuštěním manželů Stodolových, kteří byli uvězněni za četné vraždy, které páchali v součinnosti, se objevila vzpomínka vyšetřovatele: jediný trest, kterého se zločinci dříve skutečně báli a měli před ním náležitý respekt, byl právě trest smrti. Autor by měl pro diskusi ještě dohledat náhled současného papeže Františka na trest smrti, kvůli němuž papež dokonce nechal pozměnit oficiální znění Katechismu katolické církve.

Práce je velmi poctivá a je zřejmé, že téma svědčí o osobním zájmu autora. Kladně lze hodnotit rovněž užití anglickojazyčné literatury a odvahu pustit se do tak odlišných oblastí, jakými jsou na jedné straně knihy Mojžíšovy a na druhé pak vývoj českého, potažmo evropského i světového trestního práva.

Navrhuji známku **výborně** a doporučuji, aby autor rozmyslel a při obhajobě přednesl své odpovědi na připomínky, které jsou v tomto posudku uvedeny.

doc. Stanislav Příbyl
oponent